

טבע וארץ

כתבי-עת לטבע ולידיעת הארץ

חוברת ג', כרך י"ג, ניסן-אייר תשל"א, אפריל-מאי 1971

מיצפה	98
יחידות הנוף של מזרח סיני — זאב משל	100
הצומח במזרח סיני — אבינעם דנין	105
כוכב האלמוגים — אויב השונית — יעקב דפני	110
מזרח ים סוף — עזריה אלון	112
מפרץ אילת — יעקב ניר	113
המנגרוב — יעקב לפקין	117
סקר נוף בסיני — יהודה זיו	122
שלושה אתרים בדרבי-אל-חג' — צבי אילן	125
סלעים מטמורפיים במזרח סיני — אריה שמרון ורון בוגוש	130
כלבים סלוקים בסיני — יגאל סלע	134
טיבוע ציפורים באיזור אילת — ברוריה גלובינסקי	137
השלך — אברהם ארבל	138
חקלאות של הבדווים בדרום סיני — אביהו נלסון	140
זנבנים — אמוץ זהבי	144
מכתבים למערכת	148
ידיעות מרשות שמורות הטבע	149
דמי כניסה לשמורות טבע — בעד או נגד	150

מועצת המערכת:

נ. תרדיון, א. שולוב, עזריה אלון,
אורי דביר, אמוץ זהבי,
אברהם יפה, אדיר שפירא,
אפרים תלמי.

העורך: **מיכה לבנה**

עורך משנה: **צילה דרורי**

עורך גרפי: **עמרם פרת**

תמונות העטיפה:

שער קדמי: **שושנית בים אילת**
שער אחורי: **מרומי הר קתרינה**
עמוד עטיפה שני:

רועה בדווית בת שבט הג'בליה
עמוד עטיפה שלישי:

נרתיקנית גדולה
(*Sabellastarte indica*)

בים אילת

התמונות ניתנו לפרסום
באדיבות הוצאת "שקמונה"

מתוך ספר "סיני"

מאת עזריה אלון,

העומד להופיע בקרו.

צילמו:

עזריה אלון ועמיקם שוב.

הוצאת "ספרית השדה" בשיתוף עם האגף לחינוך חקלאי במשרד החינוך והתרבות. **כתובת המערכת והמנהלה:** תל-אביב, רח' לילינבלום 25, ת"ד 4, טל' 58757. **דמי חתימה לשנה:** 9 ל"י. **מחיר חוברת בודדת:** 1.80 ל"י. **מספר החשבון בבנק הדואר:** 404590-5. **מחירי מודעות:** עמוד שלם — 400 ל"י; חצי עמוד — 200 ל"י; רבע עמוד — 110 ל"י. **כתובת המערכת בחברה להגנת הטבע:** תל-אביב, רח' השפלה 4, טל' 35063. **שעות קבלה במערכת:** בימים ב', ג' וד' בשעות 9.00—12.00 לפני-הצהריים.

במת החברה להגנת הטבע ורשות שמורות הטבע

כלבים סלוקים בסיני

יגאל סלע

בשם „הסלוקים של סיני“. בערבית המקומית מכנים אותם בשם „סלג“.

גזע הסלוקים, כקבוצת זנים מוגדרים, ידוע במזרח התיכון עוד משחר ההיסטוריה. אלו הם אולי הכלבים הראשונים ביותר שביית האדם. הם מוכרים מציורים, פסלונים וחריטות עתיקות במקומות שונים במזרח התיכון, שגילם בין 5000 ל-7000 שנה. מיום הופעתו של הכלב הסלוקי לצד האדם ידועים פרטיו ככלבי ציד שהתמחו בציד חיות מהירות כמו הארנבת והציב. אם הכלבים נחשבים בדרך כלל במזרח התיכון כטמאים, הרי כלב הציד הסלוקי טופח ונשמר בקפדנות ועלה למעלת בן-בית בקרבת האדם.

כיום אין ערך כלכלי לבריות אלו בסיני, שהרי לא נותרו באזור כמעט חיות-ציד. עם זאת ממשיכים בני שבט התראבין (שמדרום לאילת) בריבוי כלבים אלו ואף משהו באילופם. אין בסיני נטיה לשמור על טוהר הגזע של הסלוקים, והזנים שלו כיום אינם מוגדרים היטב.

יש שלוש סיבות אפשריות למצב זה:

א. אין אפשרות למנוע הכלאות בלתי רצויות בין הסלוקים לפריה ולפיכך לפנינו ערב-רב של בני תערובת.

ב. היו מקרים של הכלאות עם סלוקים בני זנים השונים מהזן המקומי, שהגיעו לסיני עם עוברי אורח.

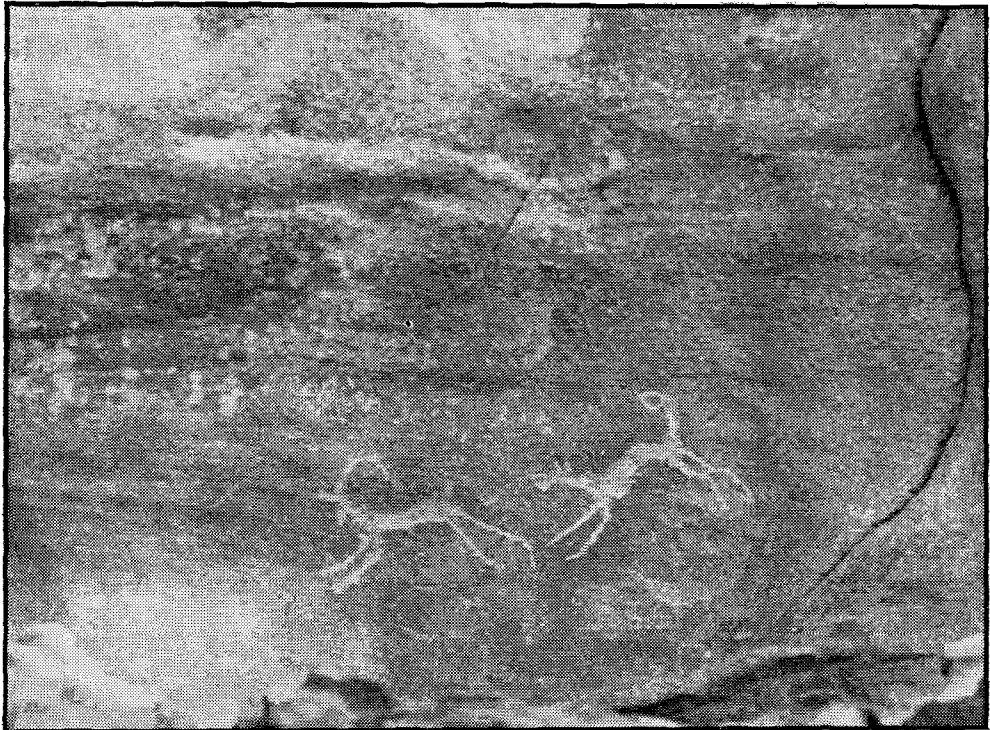
ג. אין תכלית ועניין בגידול זן נקי ומוגדר.

ה

כלבים הנפוצים בדרום סיני הם בני שני גזעים שונים. האחד, כלב הפאריה („הכנעני“), אשר לפי קביעתה של פרופ' מג'ל, מהווה את הצורה העדינה הקיצונית ביותר של גזע זה. כלבי הפאריה הם קטנים ביחס, גובהם אינו עולה על 45 ס"מ, הם אחידי שיער, צבע וצורה במידה מפתיעה. הבדואים יקראו להם עגאל או פשוט פלב. נפוצים בעיקר במערב חצי-האי סיני, אך מעטים ייראו גם במזרח.

הטיפוס השני מציג מיגוון רחב של מבני גוף ומבני-גולגולת. אך למרות הבדלים בין טיפוסים המשנה נבחין בבירור בכמה קווים האופייניים לגזע מוגדר: גזע הסלוקי.

הסלוקים משתייכים לקבוצה הגדולה של כלבי-רוח כגון: Greyhound, afghan, whippet, Borzoi. גראה שכל אלה מוצאם מהסלוקים. כלבי הסלוקי בסיני אינם מוכרים בעולם לפי מיטב ידיעתנו, ומחוסר הגדרות ברורות נכנה אותם, בשלב זה,

כלב ציד רודף אחרי יעל. מתוך ציוריהסלע של ואדי זלקה בסיני.

הגולגולת רחבה בקו האוזניים ונעשית צרה במדרגה מתחת לקו העיניים. החרטום אינו צר במיוחד ואינו נראה מחודד במבט מהצד. אורך האוזניים בינוני והן שמוטות בחצי האורך. השיער קצר ורך. הצבע אפור לרוב, אך מצויים גם כלבים סלוקיים תומים, צהובים ולבנים, הצבע השחור נדיר ביותר.

לעומת טיפוס מרכזי זה מציגים שני טיפוסים קיצוניים מבנה גוף דומה, אך עדין ואפילו עדין מאוד. לאחד מהם, המייצג אולי ממש את צורת המעבר בין פאריה לסלוקי יש גולגולת רחבה בקו האוזניים ומעבר לא חריף אל החרטום, שהוא משולש ומחודד. האוזניים ארוכות וקופות. הצורה הקיצונית האחרת מיוצגת בטיפוס בעל גולגולת קטנה מאוד וצרה (ראינו עד כה רק פרט אחד מצורה זו), קמורה בחתך אורך, ללא כל מדרגה במעבר אל החרטום שהוא מחודד למדי. האוזניים שמוטות למלוא ארכן.

מצויים בתוך הקבוצה הבדלים רבים אחרים, המתבטאים ברוחב הגב ועצם החזה, במידת זקיפותה של הרגל הקדמית, ברוחב הירך, בשיפוע האגן ובליתת עצמות האגן. השיער הוא לעתים קשה, זיפי וקצר, ולעתים רך, משיי, ארוך או קצר, בצבעים שונים. ככל הנראה יש גם הבדלי אופי.

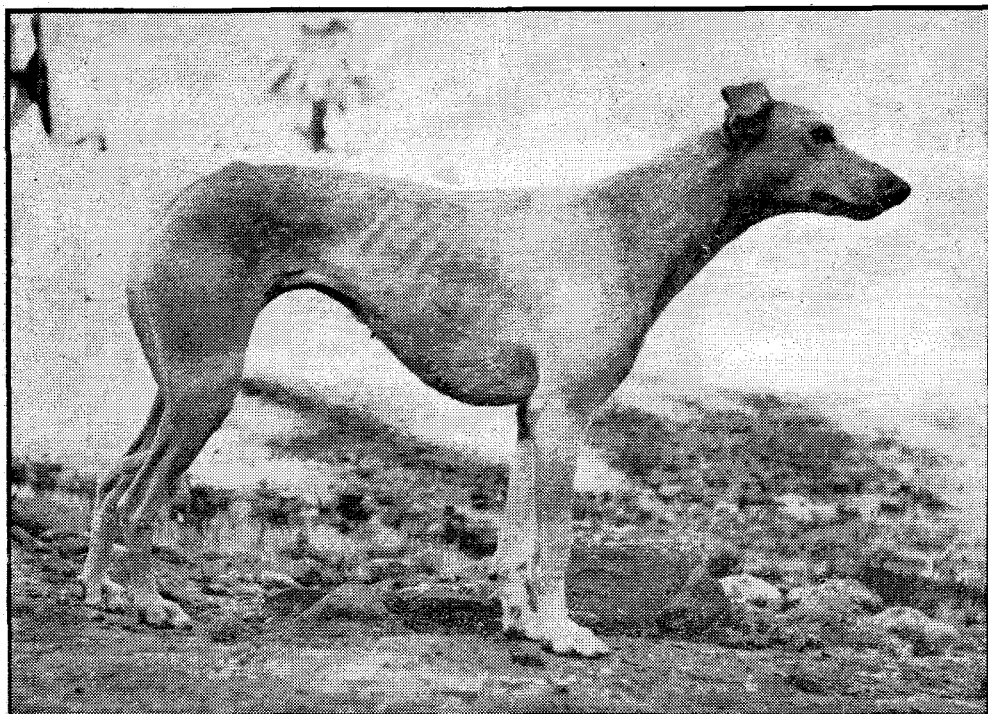
מי שמכיר את תנאי החיים של הברווים בסיני, ישאל בודאי כיצד בתנאים אלה נשמרת המידה

האפשרות הראשונה אמנם אינה נפוצה, אך ידועה לנו ממספר מקרים. כפי שנראה להלן קיימים מעבר רים עדינים למדי בתוך צורות קבוצת הסלוקים כשלעצמם ואחדים מהם קרובים למדי אל הפאריה. סביר איפוא, כי על אף ההקפדה להמית גורי כלאיים, ימצאו לעתים גורים לא נקיים, בעיקר בשוליים של שבט התראבין, שהרי אצל השבטים האחרים, כגון המזיינה והעליגת, למשל, אם מגדלים סלוקים, אין הגידול מבוקר.

האפשרות השניה מתוארת בשני סיפורים, ששמענו על כלבה סלוקית שהגיעה עם שיירה מסחרית מסור־דאן (?) ועל כלב זכר שהגיע עם עוברי אורח שהיו רכובים על סוסים, בדרכם מסעודיה למצרים — שניהם לפני עשרות שנים. אך צאצאיהם עדיין מוכרים אצל בני התראבין.

האפשרות השלישית קשורה בלי ספק לשתי הראשונות והיא הקובעת. כל עוד עונים שני ההורים על דרישות מינימום של המגדלים המקומיים, וכרגיל מדובר יותר בתכונות גופניות (לפחות היום) מאשר תכונות אופי, יתכן וחלק מהגורים יידון לחיים ובזה תם ונשלם הפיקוח על הגידול.

התוצאה מכל מקום היא רב־גוונות צורתית, אשר במרכזה טיפוס אחד דומיננטי השונה מאוד משאר זני הסלוקים הידועים בעולם. טיפוס זה מצטיין במבנה כבד במקצת, בעל חזה עמוק ובטן שקועה מאוד.

הכלבה הסלוקית (המכונה „הלבנה הכבדה“) מעין פורטגה.

ריבוי יתר, מכיוון שאין הבדואים יכולים על פי רוב להאכיל יותר מאשר כלב יחיד למשפחה, ובלית ברירה יחפשו אלו את מזונם מחוץ למאהל ולעתים קרובות יפגעו בעדרים.

עם זאת נשאלת השאלה מדוע מגדלים נקבות דוקא ולא זכרים, אם אין ענין בריבוי טבעי. תשובה מלאה לכך לא קיבלנו.

ולשם מה בכלל דרושים כלבי-הצייד? המסורת כשלעצמה אינה מגיע יחיד. הבדואים נהנים מדי פעם (לדבריהם!) מציד מועט. על פי רוב צדים ארנבות, ועד לפני שנים לא רבות גם יעלים. אנשי עין פורטאגה יודעים לספר, כי עוד לפני 100—150 שנה היו הרבה יותר מים במקום, ואורך הנווה היה כפול מכפי שהוא כיום, וגם מספר היעלים היה רב פי כמה. מספרם התדלדל לפי גירסה זו לא בגלל ציד מופרז אלא בגלל התדלדלות המים. הכלבים עוזרים בציד, ואם יש צורך בכלבים לשמירה על העדרים מפני הזאבים, מדוע שלא יהיו אלו סלוקים?

המסויימת של טהרת הגזע? מסתבר, כי אין הדבר מסובך כלל. מספר הכלבים הזכרים שראינו עד כה, בין אילת לסנטה קתרין, הוא 7 (!) בלבד, וכולם טהורי גזע, לעומת יותר מ-80 נקבות, מהן כ-40—50 „כשרות“ למהדרין והאחרות נמצאות בדרגות שונות בין „הסלג“ וה„עגאל“. שתים בלבד היו פריה בבירור, ואחת מהן הובאה לאחרונה מאל-עריש ע"י ילד. נוסף לכך, כי בניגוד לצפוי קשורים הכלבים קשר (מזוני?) חזק אל הבעלים, וכמעט שאינם יוצאים מתחום מחייתם המצומצם, כלומר מאיזור המאהל והבית, והם צמודים אל הבעלים תוך כדי מסע. על כן קטנים ביותר סיכויי מיפגש בין כלבה מיוחמת לזכר במרחבים העצומים של סיני, ואם יתקיים מפגש כזה, יהיה הזכר לפחות מתאים לגמרי „לחקן“, ועל פי הרוב תהא כך גם הנקבה. במעט המקרים של גורים בלתי רצויים מבחינת טהרת הגזע, פתוחה תמיד הדרך להמיתם. כאן צריך להדגיש נקודה נוספת. הנוהג של המתת הגורים נפוץ בכל סיני, וכולל כמוכן גם גורי סלוקים גזעיים, והוא בא למנוע